

1. Proč být producentem, co dělá producent

Jsem přesvědčená, že jsou věci, které by nikdo neuviděl, kdybych je nevyfotila.

— Diane Arbus

(Autorem všech překladů z angličtiny v textu je Jan Štern)

Za filmy, které vidíme v kinech nebo v televizi, stojí řada profesí: režisér, kameraman, střihač, herci, produkční, osvětlovač, zvukař, hudebník a další. Jen o jedné z nich lze ale s určitostí říci, že bez ní by film nevznikl. A tou profesí je producent. Producent je inspirátor, spouštěč, startér, supervizor, producent je motor filmu, je to ten, kdo na film sehnal peníze, aby se mohl realizovat. Producent může spolu se slavnou americkou fotografkou říci pyšnou větu, budeme-li parafrázovat její citaci: Jsou věci, které by nikdo neviděl a neslyšel, kdybych nerealizoval svůj film.

Producent je člověk, který rozhoduje o tom, jaká látka, jaký námět, jaký příběh nebo jaký scénář stojí za zfilmování. Za drtivou většinou filmů je osobní producentské rozhodnutí, že právě tato látka a scénář budou nakonec zfilmovány. U nás v 90. letech převládal názor, že film je autorským dílem režiséra a producent tu je od toho, aby zabezpečil peníze a výrobu filmu. Dodnes má tento názor silný ohlas, ale postupem doby se dostáváme do standardních poměrů, kdy základním spouštěčem a hybatelem filmu je producent.

Samozřejmě že mezi rozhodnutím něco zfilmovat a skutečnou realizací takového záměru je obrovské množství práce, úsilí a námahy desítek a stovek lidí, ale skutečný spouštěč a osoba nejvíc zodpovědná za to, že film nakonec skutečně vznikl, je producent. Producent nejen zahajuje práce na filmu, ale také je dokončuje. Producent se podílí na všech činnostech nutných k realizaci filmu, je zaangażován ve všech podstatných aspektech a ve většině detailních kroků v procesu realizace filmu.

Základní podmínkou producentské profese je touha vyjádřit se, prosadit nějaké téma do veřejné sféry, ovlivnit svět silným příběhem nebo upozornit

na nějaký problém. Vlastně pouze člověk, který chce vstoupit do veřejné sféry s nějakým tématem, ideou nebo látkou, může producentskou profesi řádně vykonávat. Film je bytostně společenským fenoménem, zračí se v něm stávající systém hodnot, vyjadřuje kulturní kódy dané země nebo společenské vrstvy. Vstoupit do tvorby filmu znamená vstoupit do světa, do veřejné sféry a tím ovlivnit společnost. Producent jako základní hybatel (starter i finisher) filmu je klíčovým elementem sdělení, jež film přináší. Producent by měl být společenskou bytostí zaujatou společenským bytím a v dobrém smyslu angažovaným člověkem.

Do filmu, kterému producent pomáhal na svět, se obvykle promítnou jeho estetické a morální hodnoty, jeho pohled na svět. Film je jeho osobním vyjádřením, jeho vědomým či nevědomým podpisem. Za velkým producentem jsou filmy, které většinou nesou jeho pečeť nebo jsou v jistém ohledu konzistentní.

Toto všechno předpokládá, že producent je všestranně vzdělaný. Měl by dobře znát světovou klasickou literaturu, dokonale se vyznat v české a zejména soudobé české literatuře. Měl by mít dokonalý přehled o české divadelní tvorbě, a to nejen jako zdroj inspirace, ale i kvůli vyhledávání mladých herců. Naprostou povinností je účast na MFF Karlovy Vary a LFŠ v Uherském hradišti. Jen tam získá přehled o tom, kam kráčí soudobá světová kinematografie. Film je bytostně komunikační médium, součástí umělecké hodnoty filmu je jeho propojení s právě rezonujícími tématy i s novými formálními postupy. Producent musí nejen vědět, jaká témata ho oslovují a pálí, ale musí mít i elementární estetickou představu o umělecké formě vhodné pro jeho filmy.

Trefně to vyjádřil producent filmu *Absolvent* Lawrence Turman:

„Nic nemůže být víc stimulující a zároveň odměňující. Myslím, že každý v branži to cítí stejně. I kdyby za to byla jen polovina peněz, tak nevím o člověku, který by tento byznys opustil. Vybral jsem si producentství, protože v něm můžu uplatnit svoje zkušenosti, jakési podnikatelské schopnosti a také to, co neskromně a možná směšně považuji za svůj dobrý vkus. Přátelé, je tak zábavné rozhodovat o tom, zda se nějaký film bude točit a jak to bude realizováno, a vidět, jestli zvolené umělecké kvality je možné dosáhnout v rámci rozpočtu, který je k dispozici! Každý den přináší nové výzvy, nové zápasy, nové frustrace, nová uspokojení. Každý den po probuzení, když si představím, že půjdu do kanceláře, je to, jako bych dostal ránu do srdce

a druhou do ledvin, ale stejně to miluji. Po celou dobu se vlastně jenom drápete vzhůru, je to takový pomíjivý a frustrující závod. Je to frustrující, ale spokojenost je prostě obrovská. I ti, kdo si jen stěžují, to milují.“

Turman, Lawrence: *So You Want to Be a Producer*. Crown/Archetype. Kindle Edition, s. 2.

Producent je ten, kdo je příčinou toho, že vznikne film. A dobrý producent je příčinou vzniku dobrého filmu. Producent je kreativní původce filmů, podnikající hybatel, který je většinou první, kdo rozpozná ideje s komerčním a kreativním potenciálem. Producent musí mít cit pro příběh i pro publikum včetně organizační a praktické schopnosti dát dohromady projekt a provést ho celým procesem vývoje a výroby až na trh. Producentství není jen tvůrčí proces, ale promítá se do něj i životní postoj a hodnoty, která producent vyznává. Producent je tvůrce filmů (*filmmaker*), které naplňují jeho hodnoty a umělecké představy.

Producent vždy měří a váží všechno, co chce udělat v rámci projektu, proti tomu, kolik peněz to stojí a kolik na to má.

Producentství je proces, který se týká nejen filmů. Je to obecný mechanismus nikoliv nepodobný například developerství staveb, který používá stále stejné věci a prostředky, ať už jsou rozměry projektu jakékoliv. Producentství je o rozvaze, co je potřeba, aby se v určité době stalo, o zabezpečení nezbytných prací tak, aby vše, co je potřeba udělat, se udělalo včas. Producentství je tvrdá práce, má cíl a zdravý rozum, touhu a houževnatost; je vynalézavé, přizpůsobivé a je si vědomo alternativ; snaží se nenechat se překvapit, vyhnout se zklamání nebo dokonce odmítnutí, užívá si lidí; přijímá výzvy, sleduje cíl, za všech okolností. Všechno je to o lásce k filmu.

Co vlastně dělá producent

„Producent je všestranný. Nemusí znát všechno o specifikách jednotlivých profesí u filmu, dokonce ve skutečnosti ví méně než každá z filmových profesí, méně než režisér, méně než dramaturg, méně než architekt, než kameraman. Pokud je to možné, producent si jen vysní film a všechny ty dlouhé měsíce si jde za tímto snem.“

— David Brown, cit. dle Turman, Lawrence: *So You Want to Be a Producer*, s. 51.

Když se někoho na ulici zeptáme, co dělá filmový producent, v nejlepším případě se dozvíme, že je to ten člověk, který shání na film peníze a pak se objevuje v titulcích. Když se člověk podívá na plac, kde probíhá natáčení filmu, uvidí, že každý má specifickou práci – tedy každý kromě producenta. Kamerová posádka chystá příští záběr, osvětlovači připravují světla, maskérky líčí herce, kostymérky zkoušejí kostýmy, rekvizitáři kontrolují, zda jsou připraveny potřebné rekvizity, režisér se dohaduje se skriptkou nad scénářem. Ale co producent? Ten stojí opodál nebo sedí v připraveném křesílku, občas promluví s režisérem, ale jinak nemá na práci nic konkrétního.

Co tedy producent vlastně dělá? Podle Producentského cechu v USA je producent odpovědný za dohled nad všemi fázemi výroby distribučního nebo televizního filmu (seriálu), od konceptu příběhu až po finální produkt. Producent je člověk, který uplatňuje rozhodovací autoritu nad většinou těchto povinností:

- promyšlení konceptu, z něž vyrůstá příběh, nebo výběr a zajištění práv k látce, na níž příběh stojí, existuje celá řada filmových a seriálových projektů, které vznikly v hlavě producenta, tento trend stále narůstá,
- výběr scenáristy, cesty scenáristy k producentovi jsou různé, scenárista pošle scénář producentovi, producent osloví scenáristu s látkou, scenárista a režisér osloví producenta s projektem,
- dohled nad vývojem scénáře, účast na literárním vývoji od námětu až k hotovému scénáři,
- zajištění vstupních financí a kontaktování finančních zdrojů (fond, televize, investoři), trvalá a nikdy nekončící činnost,
- příprava předběžného rozpočtu na základě odhadu počtu natáčecích dnů, lokací, časového umístění, potřeba triků,
- výběr režiséra a dalších klíčových profesí (architekt, kameraman, střihač, vedoucí výroby),
- výběr obsazení klíčových rolí,
- schválení natáčecího plánu,
- komunikace s režisérem a klíčovými profesemi,
- dohlížení na každodenní práce při natáčení,
- sledování denních prací a reakce na ně vůči režisérovi,
- diskuse nad hrubým střihem s režisérem a střihačem,
- výběr hudebníka a dohled nad nasazováním hudby,

- dohled nad titulky, optickými a vizuálními efekty,
- dodání masteru distributorovi,
- projednávání marketingu a PR s distributorem.

Je zjevné, že producent je závislý na autorovi, režisérovi, hercích, celém štábu, ale je současně tím, kdo celý projekt rozjíždí, udržuje v chodu a zajišťuje, že neuhne ze správné cesty, kterou má na mysli. To ani v nejmenším neubírá zásluhy kreativcům, kteří se na díle podílejí a vnášejí do něj díky svému talentu život. Nicméně ten, kdo to celé nastartoval, rozjel, dal vši práci směr a udržel ho až do finále, je producent. Ne vždy se to podaří a ne vždy by bylo dobře, kdyby se to podařilo. Platí pravidlo, že lepší vyhrává. Producent musí umět včas poznat, kdy dogmaticky lpí na své představě, přičemž režisér s kameramanem mají ve sporu s ním pravdu. Není to jednoduché, protože všichni mají většinou velká ega a těžce nesou názorové prohry.

„Producent je snilek, má sen. Nepíše, nerezíruje, nehraje, neskládá hudbu, nenavrhuje kostýmy. Co tedy dělá? Zařizuje, aby se věci děly. Producent je jako šéfkuchař. Dává všechny správné ingredience dohromady a připraví chutný guláš. Když dá dohromady špatné ingredience, nebude to chutnat.“

— David Wolper, cit. dle Turman, Lawrence: *So You Want to Be a Producer*, s. 53.

Zařídít, aby se věci staly

To, co producent dělá, je generování věcí, situací a procesů. Producent volá agentům, hercům, scenáristům, vydavatelům. Chce vědět, na čem pracují, chce vědět o každé i nevýznamné látce, příběhu, události. Každý hovor či telefonát vyvolává další hovory a telefonáty. Čte noviny, časopisy. Je takzvaně v obraze. Zajímá ho vše, co se děje, ve všem se může objevit něco zajímavého, námět nebo látka, která stojí za zpracování. Producent samozřejmě sleduje filmovou a televizní tvorbu, chce vědět, kdo jak co ztvárnil nebo natočil. Jeho pozornost se neredukuje jen na horní titulky (scenárista, režisér, herci), ale zajímá se i o všechny další profese – kostýmy, kamera, střih, masky, hudba. Producent musí mít přehled o osobnostech ve všech filmových profesích.